

активність» обґрунтовується фундаментальними соціологічними категоріями: соціальна діяльність, соціальна взаємодія, соціальна поведінка, соціальна активність, соціальний статус та роль. 2. Концепт «індивідуальна активність» є абстракцією високого рівня узагальнення, яка ще достеменно не отримала певної концептуалізації в соціологічних теоріях, але є дотичною до суб'єктивістських соціологічних парадигм, структурно-функціональній теорії і рольовій теорії особистості. 3. Концепт «індивідуальна активність» обґрунтовується теоретичним конструктом – «активність», який інтерпретується через дві форми: соціальна якість та поведінка. 4. Проведений аналіз сутнісних ознак понять: «активність», «соціальна якість», «соціальна поведінка», «соціальна активність», «групова активність», «соціальний статус» та «соціальна роль» слугує підставою для виходу на більш високий рівень концептуалізації поняття «індивідуальної активності». «Індивідуальна активність» – це соціальна якість особистості, втілена в здатності виробляти соціально значимі дії, які направлені на покращення життєдіяльності суб'єкта/колективу та обґрунтовується його біологічною і соціальною сутністю; вона є складовою соціальної діяльності людини, яка формує суспільні відносини та соціальний порядок; обумовлюється колективною поведінкою – груповою діяльністю; детермінується поняттями «соціальний статус» та «соціальна роль».

Література:

1. Дюркгейм Е. О разделении общественного труда. Метод социологии / Е. Дюркгейм. – М. : Наука, 1991. – 576 с.
2. Вебер М. Избранные произведения / М. Вебер; [пер. с нем./ сост., общ. ред. и послесл. Ю. Н. Давыдова; Предисл П. П. Гайденко]. – М.: Прогресс, 1990. – 808 с.
3. Мид Дж. От жеста к символу / Дж. Мид // Американская социологическая мысль: Тексты / Под В. И. Добренкова. – М.: Изд-во МГУ, 1994. – 263 с.
4. Блумер Г. Коллективное поведение / Г. Блумер // Американская социологическая мысль. – М.: МГУ, 1994, с. 535-588.
5. Линтон Р. Статус и роль [Текст] / Р. Линтон // Человек и общество: Хрестоматия / Под ред. С. А. Макеева. – К.: Ин-т социологии НАН Украины, 1999. – С. 29–37.

УДК 316.354(477):061.2-053.81

Марушкевич Б.М.

Державна служба молоді та спорту України, магістр соціології, головний спеціаліст

СОЦІОЛОГІЧНА РЕФЛЕКСІЯ ЩОДО СТАНОВЛЕННЯ ТА ФУНКЦІОНУВАННЯ МОЛОДІЖНОГО РУХУ Й МОЛОДІЖНИХ ГРОМАДСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ

У статті висвітлені окремі аспекти соціологічної рефлексії щодо становлення та функціонування молодіжного руху й молодіжних громадських організацій в Україні в умовах трансформації суспільства, акцентована увага на значенні цих процесів для провадження здійснюваної в інтересах суспільства державної молодіжної політики.

Ключові слова: соціологічна рефлексія, молодіжний рух, молодіжні громадські організації, державна молодіжна політика.

В статье освещены отдельные аспекты социологической рефлексии относительно становления и функционирования молодёжного движения и молодёжных общественных

організацій в Україні в умовах трансформації суспільства, акцентовано увагу на значенні цих процесів для реалізації в інтересах суспільства державної молодіжної політики.

Ключевые слова: соціологічна рефлексія, молодіжне рух, молодіжні громадські організації, державна молодіжна політика.

In this article some aspects the Ukrainian sociological reflection towards formation and function of youth movement and public organizations for conditions of transforming the society have been highlighted; the attention is being accented on meaning of these processes for introduction the realizable state youth policy in the interests of society.

Keywords: sociological reflection, youth movement, youth public organizations, state youth policy.

Актуальність. Розвиток сучасного суспільства характеризується значними інтеграційними процесами. В одному випадку вони позитивно впливають на його стан, а в іншому – викликають суперечності між давно звичним і новим, сприяючи виникненню різноманітних соціальних проблем. Розглядаючи соціологічну рефлексію щодо становлення та функціонування молодіжного руху й молодіжних громадських організацій в умовах трансформації суспільства маємо зрозуміти суть того, що відбувається у суспільному житті взагалі і оцінювати реальний вплив на нього об'єднаної в окремі структури та включеної у єдиний молодіжний рух молоді. Соціологічна рефлексія сприяє формуванню альтернативи політичному руху. Виходячи з цього, в ній ми вбачаємо важливе суспільно-політичне явище, пов'язане з означенням найважливіших суспільних проблем життєдіяльності молоді різних регіонів України, окресленням меж між впливом влади та молодіжних громадських організацій на процеси, що протікають у державі.

Мета даної статті полягає у висвітленні окремих аспектів соціологічної рефлексії щодо становлення та функціонування молодіжного руху й молодіжних громадських організацій в Україні, акцентування уваги на значенні цих процесів для провадження в інтересах суспільства державної молодіжної політики.

Завданнями публікації є: виявити окремі аспекти соціологічної рефлексії щодо становлення та функціонування молодіжного руху й молодіжних громадських організацій в сучасній Україні; визначити на основі оприлюдненої в соціологічних та інших джерелах інформації значення цих процесів для провадження здійснюваної в інтересах суспільства державної молодіжної політики.

Соціологічна рефлексія щодо становлення та функціонування молодіжного руху й молодіжних громадських організацій у сучасній Україні пов'язана з прагненням фахівців до аналізу, узагальнення та оцінки їх соціальної значущості. Вона помітно виявляється в осмисленні взаємодії між державою і недержавними структурами. У цьому руслі вважаємо за необхідне відзначити, що в нинішніх умовах існування України молодіжний рух набув значного поширення і розглядається вченими як « ... похідна політичної і соціальної активності молоді, яку вона проявляє і реалізує значною мірою через організовані громадські, суспільно-політичні та інші структури» [2, с.127]. Він сприяє соціалізації молодої людини, набуттю нею досвіду самореалізації. Молодіжний рух розглядається як середовище, в якому забезпечується формування певних молодіжних культур, які модифікуються і впливають на загальну культуру життя суспільства. Враховуючи те, що він є непростим соціальним явищем і представлений організованою у громадські об'єднання молоддю та іншими, взаємодоповнюючими структурами,

передбачається можливість обстоювання його членами інтересів пересічних громадян різних регіонів України, підтримування стабільності у державі.

Відомо, що у «... 2001 р. Указом Президента України були визначені основні засади державної регіональної політики на довготривалий період. Цим закладено підґрунтя для якісних змін у формуванні ефективної державної регіональної політики, головна мета якої – створення умов для динамічного, збалансованого соціально-економічного розвитку регіонів, підвищення рівня життя населення, демократизації суспільного життя» [6, с.217]. Отож, державна молодіжна політика вимагає врахування специфіки окремих регіонів та їх особливостей, включаючи природно-географічні й історично-складені умови, культурно-етнічні традиції, структуру народного господарства та пріоритетні напрями його розвитку, фінансово-економічне становище краю, зважаючи при цьому на регіональний та адміністративно-територіальний поділ України, демографічну ситуацію, оскільки від цього залежить якість її реалізації. В офіційних джерелах знаходимо підтвердження: «Результати соціологічних досліджень свідчать, що загалом виміри ідентичності українських громадян мають виразний регіональний характер, який фактично відтворюється на рівні молодих поколінь, що створює реальні ризики закріплення матеріальних відмінностей і взаємного відчуження регіонів країни» [9, с. 135]. Молоді люди, які проживають у різних регіонах, мають суттєві відмінності в соціалізації, освітньому рівні, інтересі до політичного життя, ідеологічних уподобаннях. Це викликане довготривалим періодом входження регіонів України до сфер впливу інших держав, що й досі залишається помітним через специфіку поведінки регіональних груп її населення.

За даними соціологічних досліджень « ... в молодіжному середовищі існує досить високий рівень взаємної відчуженості жителів різних регіонів країни, переважання локальної та регіональної ідентичності над ототожненням себе з Україною в цілому» [1, с.307]. Це спонукає до врахування певних ризиків у сприйнятті молоддю тих чи інших політичних подій, соціальних реформ, різних заходів.

Останнім часом спостерігається те, що саме « ... в молодіжному середовищі, передовсім у його організованій частині – молодіжних громадських організаціях, об'єднаннях – органи державної влади черпають додаткові ресурси для формування і провадження регіональної державної молодіжної політики, здійснення конкретних заходів, спрямованих на подальший розвиток регіону»[6, с.211]. Задля досягнення поставлених цілей вони мають пом'якшувати суперечності, які виникають у регіонах серед організованої молоді і при цьому проявляти особливу «гнучкість».

На сьогодні не може залишитись поза увагою інформація щодо впливу на функціонування молодіжного руху та молодіжних громадських організацій чисельності молоді в тому чи іншому регіоні, адже існують значні *відмінності в кількості народжуваних* дітей в різні роки і на різних територіях України, й частіше всього вони полягають у зменшенні їх числа. Наприклад, до існуючої проблеми щодо кількісного складу молодіжних структур на початку третього тисячоліття призвела низька кількість новонароджених у 90-их роках попереднього століття. Найвищі рівні народжуваності характерні для більш аграрних західних областей

(Рівненської, Тернопільської, Волинської, Івано-Франківської), а найнижчі – для індустріальних східних (Харківської, Дніпропетровської, Луганської) [3].

На спосіб життя молоді та її об'єднань впливають і *міграційні процеси*. Визначальним у формуванні регіональної специфіки вікових відмінностей міграційного приросту є освітній чинник, зокрема як для м. Києва, так і для Львівської, Одеської, Харківської, декотрих інших областей, куди молоді люди прибувають здебільшого в освітніх цілях [6, с.213.]. Міграційні процеси впливають на перерозподіл за регіонами молодих людей, оскільки саме вони мають найвищу схильність до зміни місця проживання. Зростання чисельності молоді віком від 14 до 28 років розпочалось у 1993 р., і було наслідком «демографічних хвиль». Продуктивні в економічному та демографічному відношенні молоді люди були активними в міграційних процесах, які умовно поділені на такі *типи*: учбова міграція, шлюбна, сімейна, трудова. В офіційних джерелах зазначено про тенденцію до зменшення міжрегіональних відмінностей міграційної ситуації і звернено увагу на становище у місті Києві, де помічене « ... перевищення інтенсивності припливу вікової групи 15–28 років над масштабами відпливу» [3, с. 21]. Також зазначено, що через обмежені можливості працевлаштування молоді внаслідок вузької галузевої структури економіки втрачав Донбас, а перенасичені робочою силою особливо у 1990–1993 роки були Автономна Республіка Крим та територіально ближчі до Києва області [3].

Вплив на становлення та функціонування молодіжних громадських організацій в Україні мала *тенденція* переважання *припливу міських жителів у села* з 1996 року, хоча « ... сальдо міграцій віком вікової групи 15–28 років у сільській місцевості залишився від'ємним. Зокрема, серед юнаків віком 15–21 років та 15–18-річних дівчат і нині зберігається різке перевищення кількості вибулих над кількістю прибулих» [3, с. 21]. Відомо, що багато молодих людей від'їжджали із сільської місцевості до великих міст для здобуття вищої та середньої спеціальної освіти, набуття професійного досвіду, а потім поверталися назад.

Станом на 2005 рік « ... чисельність молодого населення, що брала участь у внутрішній (міжрегіональній та внутрішньо регіональній) міграції перевищувала кількість аналогічних осіб, що виїжджали за межі України (аж до старого (далекого), так і до нового (близького) зарубіжжя та прибувають звідти у 30 разів» [8, с. 49]. При цьому, про існуючу на той час ситуацію вказано: «найактивніше прибуває молодь до столиці України (44, 31%)», а вибуття «спостерігаємо у молодих жителів Черкаської області (43, 66%)», найменш поміченими у процесах міграції є представники молодого покоління у Закарпатській області «коефіцієнти прибуття і вибуття тут відповідно дорівнюють 14, 13% та 17, 29%» [8, с. 52]. У таких регіонах України як АР Крим, м. Севастополь, Кіровоградська, Херсонська, Хмельницька, Житомирська області різниця між прибулими і вибулими молодими людьми була досить суттєвою. Незначні розбіжності у кількості прибулих та вибулих спостерігалися у південно-східному (АР Крим, Донецька та Дніпропетровська області) і західному регіонах (Чернівецька, Львівська області) [8, с. 53]. Виходячи з представленої в офіційних джерелах інформації, вказані результати за кілька попередніх років « ... свідчать про позитивні тенденції – поступово зменшується різниця між вибулою та прибулою молоддю до України в усіх потоках міграції» [8, с. 55].

Враховуючи результати соціологічного моніторингу, проведеного Інститутом соціології НАН України « ... у 2006 році 15, 8 % домогосподарств України мали у своєму складі зовнішніх трудових мігрантів (одного або декількох), тоді як у 2002 році подібний показник був на 5, 6 % меншим і складав 10, 2 % » [8, с. 92].

Соціологічна рефлексія щодо становлення та функціонування молодіжного руху й молодіжних громадських організацій виявляється й в інформації про *освітній рівень* української молоді, який засвідчений результатами Всеукраїнського перепису населення 2001 року, даними статистики та результатами соціологічних досліджень. При порівнянні результатів перепису населення 1989 року з подібним у 2001 році встановлено: « ... показник повної вищої освіти у розрахунку на 1000 осіб населення зріс із 95 до 129, повної загальної середньої освіти - з 285 до 349» [8, с. 57]. У порівняльному аспекті можна вказати такі офіційні дані: «Станом на 1 вересня 2005 року в Україні нараховувалося 57, 5 студентів на 1000 населення», а відповідно « ... у США цей показник дорівнює 56, у Великобританії – 35, Франції – 34, Німеччині – 28» [8, с. 57]. Вони свідчать про високу зацікавленість молодих громадян України до здобуття освіти і реалізації набутих знань, умінь і навичок на існуючому ринку праці.

Результати соціологічного моніторингу, проведеного Інститутом соціології НАН України у 2006 році, вказують на освітні рівні мігруючої молоді, а саме: «серед української молоді, яка має досвід зовнішньої трудової міграції, більша частина осіб (58, 6%) мають середню освіту»; подібного досвіду набули молоді люди з вищою освітою в кількості, представлений у відсотках таким чином - 24, 4%, що свідчить про факт їх успішнішого працевлаштування саме « ... на національному ринку праці» [8, с. 93]. За даними соціологічного дослідження, проведеного Українським центром економічних політичних досліджень ім. О. Разумкова у квітні-травні 2006 року серед молоді віком 18-28 років « ... лише 4% опитаних засвідчили, що мають початкову чи середню спеціальну освіту (включно з професійною на базі неповної середньої освіти); у групі віком 29-35 років - майже 3%»; середню ж і спеціальну освіту « ... мають майже 60% молодих людей віком 18-28 років і майже 68% - віком 29-35 років»; вищу і неповну вищу освіту мають « ... майже 36 і 29% , відповідно 0, 5 % опитаних вікової групи 18-28 років і 0, 9 групи 29-35 років наявність у них наукового ступеня» [8, с. 58-59]. Дослідження також показало, що існує різниця між « ... рівнями освіти міської молоді та молодих людей, які проживають у сільській місцевості» [8, с.59].

Розглядаючи вище зазначену проблему з врахуванням міграційного стану та освітнього рівня молоді, не можемо залишити поза увагою регіональні відмінності духовно-культурного, психологічного характеру. Сучасні вчені відзначають, що нині Україна « ... характеризується досить виразними, а іноді і драматичними регіональними відмінностями, визначеними різною історичною долею регіонів держави, довгим шляхом формування сучасної етнічної території» [7, с.240-241]. Зважаючи на те, що регіони нашої держави мають ряд відмінностей, перерахованих нами вище, спостерігаються подібні всіх них підходи впровадження державної молодіжної політики, які базуються на спільних *функціях, формах, напрямках, методах* її забезпечення з врахуванням *традицій* кожного краю.

Функції щодо узгодження державної молодіжної політики з регіональною полягають у втіленні однакового для всіх регіонів механізму стосовно прийняття на рівні держави законодавчих та нормативних актів; створенні у структурі органів державної влади вертикалі для забезпечення на всіх рівнях відповідальності за поширення державної молодіжної політики; розширенні молодіжної інфраструктури у вигляді загальнодержавних та регіональних закладів і установ з філіями; сприянні розвитку міжнародних, всеукраїнських, місцевих молодіжних громадських організацій та об'єднань; створенні механізму фінансування регіональної державної молодіжної політики тощо [6].

Основні форми провадження державної молодіжної політики в регіонах України є подібними: фестивалі, конкурси, вікторини, олімпіади, наставництво, молодіжні біржі та центри праці, молодіжні бізнес-інкубатори, центри розвитку, служби «Телефону довіри» та ін.) і т.п.[6].

На визначення пріоритетних напрямів державної молодіжної політики в конкретному регіоні впливає демографічна ситуація в ньому, співвідношення різних соціальних груп та виділених на впровадження політики стосовно певної категорії населення ресурсів, що сприяє вибору конкретних *форм і методів* роботи. Існують диспропорції соціально-економічного розвитку регіонів, тому пріоритетність напрямів здійснення молодіжної політики визначається тим, хто переважає у структурі населення: сільська чи міська молодь. Якщо взяти до уваги, що «... в Черкаській області одним з основних напрямів роботи виконавчої влади та органів місцевого самоврядування є *робота з сільською молоддю*» [6, с. 213], то, відповідно, там на період 2001–2005 років була прийнята програма «Сільська молодь», у межах якої проводилась акція «Жнива», яка базувалась на суперництві механізаторів під час збору урожаю, відновленні наставницького руху, оголошенні огляду-конкурсу молодіжних фермерських господарств, проведенні конкурсу молодих підприємців за номінаціями «кращий фермер», «орендатор землі», «виробник сільськогосподарської продукції», «краща молодіжна бригада, ланка» та організації пересувних консультативних пунктів і т.п. У краї готувались керівники структурних підрозділів для реалізації молодіжної в цілому і сімейної політики зокрема. Подібні *форми* роботи забезпечувались і в Полтавській, Вінницькій, Одеській та інших областях» [6, с.213].

Відомо, що у Рівненській, Полтавській, Хмельницькій областях була запроваджена практика введення у сільських радах (Рівненська область, Сарненський район) посад спеціалістів з питань роботи з молоддю. В індустріальних регіонах приділяється більше уваги таким напрямам реалізації молодіжної політики як *працевлаштування, перекваліфікація, запобігання негативним явищам у молодіжних колах*. Шахтарському краю важливим було прийняття з ініціативи Луганського обласного управління у справах сім'ї та молоді розпорядження облдержадміністрації «Про проведення благодійної акції підтримки шахтарських сімей» (серпень 1999 р.) [6].

Великого значення у формуванні і провадженні регіональної державної молодіжної політики набули регіональні, етнічні, культурні, політичні *традиції*, серед яких окреме місце посідають релігійні, оскільки останні здійснюють неабиякий вплив на молодь. Це вимагає співпраці органів державної влади з релігійними організаціями щодо вирішення конкретних молодіжних проблем та спонукає до створення молоддю більшої кількості релігійно зорієнтованих

молодіжних громадських організацій і забезпеченні їх участі у здійсненні державної молодіжної політики на місцях. Для прикладу, наголосимо на співпраці управління у справах сім'ї та молоді Львівської обласної державної адміністрації з Патріаршою молодіжною комісією Української греко-католицької церкви та молодіжними структурами інших традиційних церков, яка призвела до забезпечення таких *форм* організації спільних заходів як «круглий стіл», весняна толока до Великодніх свят, акція «Великдень для всіх», вуличні вистави «Святе і грішне» до Дня молоді тощо [6]. *Політичні традиції та електоральні настрої* серед молоді, які існують у різних регіонах, суттєво впливають на провадження державної молодіжної політики на місцях. Відомо, що у Донецькій області майже чверть загальної кількості політизованих молодіжних організацій дотримуються загальнодемократичного та соціал-комуністичного спрямувань, а національно-демократичні й націонал-радикальні молодіжні формування у ній слабо розвинуті. У молодіжному русі АР Крим переважають лівоцентристські орієнтації. В східних регіонах України проглядається тенденція прихильності молоді до центристських і правоцентристських ідей. Молодіжним організаціям західних регіонів України властиво орієнтуватись на національно-демократичну ідею (на Львівщині традиційно переважають правоцентристські настрої). У ряді регіонів спостерігається дотримання усталених з радянських часів традицій роботи з молоддю (в АР Крим у цій справі присутній акцент на реалізацію програми «Розвитку прикладних і технічних видів спорту»; в Севастополі особливо помітним *напрямом* виховної роботи залишається військово-патріотичне виховання молоді та підтримка військовослужбовців) [6].

Помітними є й інші чинники визначення пріоритетів державної молодіжної політики на регіональному рівні. Зазначимо, що для молоді таких областей як Житомирська, Київська, Чернігівська є характерною робота в *напрямі* боротьби зі впливами та наслідками Чорнобильської катастрофи; в АР Крим важливим залишається врахування запитів і очікувань молоді ряду національностей, що повернулася з місць сталінських депортацій [6]. Крім відмінностей у напрямках провадження державної молодіжної політики в різних регіонах країни існує різниця у застосуванні окремих *методів* та *форм* її забезпечення. Зважаючи на це, необхідно звертати увагу на географічне положення кожного краю. У прикордонних областях України поширеними є такі *методи* роботи з молоддю як *молодіжний обмін* та *обмін досвідом і співпраця* у вирішенні молодіжних проблем з представниками таких областей інших країн (Луганська область у січні-серпні 1999 р. уклала угоди з Белгородською, Воронежською та Ростовською областями Росії стосовно проведення молодіжних спортивних, культурних, інформаційних обмінів, спільних заходів, обміну досвідом роботи) [6]. У деяких областях провадження державної молодіжної політики досягається методом *використання потенціалу* розвиненого й організованого молодіжного руху. На початку становлення державної молодіжної політики це було характерним для західних областей: Львівської, Тернопільської, Івано-Франківської, а з часом поширилось і на інші регіони. Зокрема в Одеській області запроваджено таку *форму* забезпечення підготовки кадрів для молодіжних громадських організацій як *стажування їх лідерів* на посадах радників керівників структурних підрозділів обласної державної адміністрації). Як бачимо, у ряді областей України державна молодіжна політика провадиться за активної участі молодіжних громадських організацій. Проте

спостерігаються й інше. Наприклад, на окремих територіях АР Крим, Донецької області створюються неприбуткові (такі, що фінансуються з місцевих бюджетів) державно-громадські молодіжні структури. Саме вони й забезпечують молодіжну політику за конкретними напрямками [6].

У руслі аналізу стану соціологічної рефлексії щодо становлення та функціонування молодіжних рухів та молодіжних громадських організацій цікавим є факт підтримки незалежності України молоддю різних регіонів: в північно-західних регіонах її виявили 75% молодих людей; в південно-східних – 46%; а об'єднання України з Росією підтримують відповідно 20 і 48% молоді; демократичний розвиток країни підтримують – відповідно 79 і 68%. Рівень підтримки ринкової економіки молоддю цих регіонів істотно не відрізняється: відповідно 78 і 75%. [5, с.145].

Зважаючи на те, що «... суспільство неможливе без існування розгалуженої мережі громадських організацій, які здатні активно впливати на формування і реалізацію державної політики», погоджуємось з тезою про їх універсальне посередництво «... між громадянами і державою» [4, с.209]. Враховуючи соціологічну рефлексію щодо функціонування та розвитку молодіжного руху й молодіжних громадських організацій в Україні необхідно вказати на різні масштаби цих процесів у регіонах. Існує така статистика: в 1999 р. у Дніпропетровській області діяло 69 громадських молодіжних і дитячих об'єднань, у Львівській – 67, у Донецькій 64, у Рівненській – 61. У той же час в Херсонській області – 10, Чернігівській – 4. У порівняльному аспекті можна з акцентувати увагу на таких фактах: у 1999 р. в Чернігівській області діяло 24 регіональних організації, а на кінець 2001 р. – уже 89 молодіжних і 61 дитяча громадська організація; у Вінницькій області створено 22 обласні молодіжні і дитячі організації, а в сусідніх з нею Житомирській – 56, Кіровоградській – 57[4]. Регіони відрізняються не лише масштабами охоплення дітей та молоді громадськими структурами, але й тим, що у кожному з них функціонують організації різні за напрямками діяльності, ідеологічним спрямуванням. Наприклад: «... у 1998 р. в Миколаївській області серед 19 зареєстрованих обласних молодіжних та дитячих організацій тільки дві займалися питаннями виховання на традиціях народу і лише одна організація у деяких напрямках будувала свою роботу на співпраці з церквою, у Житомирській області з 26 обласних організацій таких усього по одній, а в Тернопільській, де за статусом обласних зареєстровано 28 об'єднань, діяло 7 виховних і 5 релігійних організацій» [10, с. 162].

Зважаючи на факт щорічного зростання кількості громадських молодіжних та дитячих об'єднань відзначаємо те, що вони не вирізнялись значною чисельністю. Результати соціологічних досліджень, проведених державними структурами, визначали кількість членів молодіжних громадських організацій. За даними моніторингового опитування громадської думки населення України, які проводились з 1992 р. Українським науково-дослідним інститутом проблем молоді, згодом – Українським інститутом соціальних досліджень та Державним інститутом проблем сім'ї та молоді «... у травні 1993 р. 3,5% молодих людей заявили, що вони є членами громадських молодіжних організацій, у червні 1994 р. – 1,4%, у жовтні 1995 р. – 5,3%, у вересні 1999 р. – 3%, у травні 2000 р. – 2%, у червні 2002 р. – знову 2%. У травні 2000 р. та в червні 2002 р. ще по 2% молодих людей відповіли, що вони іноді відвідують окремі заходи, які проводяться молодіжними організаціями. Таким

чином можна стверджувати, що в країні членами організованого молодіжного руху є 2–3% молоді» [10, с. 163]. Якщо брати до уваги кількісний склад, то станом на 2000 рік за свідченнями керівних органів самих молодіжних та дитячих об'єднань найбільш чисельною була Спілка піонерських організацій України, яка об'єднувала понад 700 тисяч осіб, хоча її склад був не молодіжним, а дитячим. Ще однією чисельною молодіжною громадською структурою була Асоціація профспілкових організацій студентів України, яка мала в своїх рядах близько 800 тис. фіксованих членів. Інші організації нараховували меншу кількість молоді, але були необхідними в конкретних регіонах нашої держави. Зокрема офіційні результати досліджень вказували на таку чисельність: «Молодіжна морська ліга України об'єднує майже 60 тис. осіб, Українська соціал-демократична молодь – понад 45 тис. юнаків і дівчат, близько десяти організацій мають у своїх рядах 10–15 тис. членів, а всі інші – лише по 2–3 тис.» [10, с.163].

За даними Держкомстату України та Міністерства України у справах сім'ї, молоді та спорту «Серед загальної чисельності громадських організацій, які створені і діють в Україні, молодіжні організації становлять 5%» [4, с.210]. З цих джерел відомо, що «... наприкінці 1996 року було легалізовано 1047 міжнародних та всеукраїнських об'єднань громадян, з них 47 політичних партій і 1006 громадських організацій, наприкінці 2000 року - 1376 об'єднань, з них 109 партій і 1267 громадських організацій, то на початку 2006 року – 2384 об'єднання (це більше у 2, 3 рази ніж у 1996 році і в 1, 7 рази – проти 2000 року), з них 125 партій і 2259 громадських організацій. Загальна ж кількість об'єднань громадян, включаючи осередки всіх рівнів, нині становлять понад 150 тисяч» [4, с.210]. При цьому, неоднаковим є чисельне поширення громадських молодіжних і дитячих об'єднань по регіонах нашої держави. За даними Держкомстату України станом на 1. 01. 2006 року у Донецькій області «... діяло 725 дитячих та молодіжних організацій, у Дніпропетровській області - 445, у м. Києві – 412, у Львівській області – 409, у Харківській області – 405, то в Хмельницькій області – 153, у Тернопільській області – 145, у Чернівецькій області - 122» [4, с.215].

Соціологічна рефлексія щодо становлення та функціонування молодіжного руху і молодіжних громадських організацій в Україні в умовах трансформації суспільства доводить схильність молоді з регіонів до різних за *ідеологією політичних течій і партій*. На Північному Заході серед молоді домінують національно-демократичні орієнтації, на Південному Сході існує «дисонанс» між ідеологічними орієнтаціями молоді та старших поколінь: «... «екологічні» ідеологічні орієнтації молоді південно-східних регіонів є певним компромісом між домінуючими тут комуністичними орієнтаціями і домінуючою серед молоді Східної Європи тенденцією заперечення комуністичних ідей. Тобто ідеологія «зелених» сприймається молоддю цих регіонів найбільш «м'якою» формою «не комуністичної» ідеології, що і зумовлює її високу популярність» [5, с.145]. Молодь південно-східних регіонів має схильність і до ліберальної ідеології. Напрями діяльності молодіжних громадських організацій в регіонах теж різняться: *політичні* громадські організації молоді присутні в усіх регіонах, проте «... найбільше їх у Південному та Східному регіонах країни: у Кіровоградській області вони становлять 24% від загальної кількості всіх молодіжних та дитячих організацій області, у Дніпропетровській – 22%, у Херсонській – 21%, у Луганській – 18%. Громадських організацій *патріотичного*

напряму найбільше в Західному регіоні: серед всіх дитячих і молодіжних об'єднань у Рівненській області їх 14%, у Львівській – 13%, у Тернопільській – 9%, у Хмельницькій – 6%» [4, с.220].

Серед молоді значною популярністю користуються молодіжні громадські організації *спортивно-оздоровчого* напряму діяльності. У чисельному вимірі їх у Донецькій області – 28, Хмельницькій – 21, м. Києві – 21, в Херсонській, Чернігівській, Тернопільській, Сумській, Львівській, Луганській, Закарпатській, Житомирській, Дніпропетровських областях – по 13-15 [4, с.220].

Аналізуючи заявлену нами проблему звертаємо увагу на те, що факти соціологічної рефлексії щодо становлення та функціонування молодіжного руху й молодіжних громадських організацій на сьогодні знаходять висвітлення в періодичних виданнях, серед яких журнали недержавних організацій: «Громадські ініціативи» (Львів), «Обличчям до обличчя», «Сприяння» (Донецьк); спеціальні й спеціалізовані часописи «мозкових центрів» - «Національна безпека і оборона» (Український Центр економічних та політичних досліджень ім. О. Разумкова, Київ), «Схід» (Український культурологічний центр, Донецьк), «Економічний часопис» (Інститут трансформації суспільства, м. Київ), «Універсум» (Товариство «Універсум», Львів). У них відображаються факти життєдіяльності організованої української молоді для інформування всього суспільства в цілому про її участь у суспільно-політичному житті держави.

Висновки. Вивчаючи та аналізуючи окремі аспекти соціологічної рефлексії щодо становлення та функціонування молодіжного руху й молодіжних громадських організацій в Україні і в цьому руслі здійснюючи оцінку суспільної ролі молодіжного руху та молодіжних громадських організацій доходимо **висновку** про важливість їх впливу на майбутній розвиток нашого суспільства, здатність реагувати на його можливі виклики з огляду на глобальні геополітичні, соціальні, національно-культурні зміни в державі. Крім того, констатуємо факт: молодіжний рух відіграє важливу роль у провадженні державної молодіжної політики, здійснюваної в інтересах суспільства; молодіжні громадські організації постійно розвиваються і є важливою складовою структур організації та самоорганізації суспільства, здатною самостійно підтримувати свою життєдіяльність, приймати нестандартні рішення, виступати в ролі соціального партнера держави у реалізації завдань молодіжної політики.

Література

1. Висновки та пропозиції // Про становище молоді в Україні: (Щодо підтримки молоді сім'ї, посилення соціального захисту дітей та молоді у 2001-2006 роках): Щорічна доповідь Президентів України, Верховній Раді України, Кабінету Міністрів України / Т.В.Безулік, А.І. Білий, Є.І. Бородін та ін. – К.: Гопак, 2006. – С. 299-310.
2. Громадські об'єднання в Україні: Навч. посібник / За ред. В.М. Бесчастного. – К.: Знання, 2007. – 415 с.
3. Молодь незалежної України в демографічному вимірі // Нове покоління незалежної України (1991-2001 роки): Щорічна доповідь Президентів України, Верховній Раді України, Кабінету Міністрів України про становище молоді в Україні (за підсумками 2001 року).- Розділ 1. – Київ, 2002. – С.8 – 22.
4. Політичні орієнтації та громадська активність молоді // Про становище молоді в Україні: (Щодо підтримки молоді сім'ї, посилення соціального захисту дітей та молоді у 2001-2006 роках): Щорічна доповідь Президентів України, Верховній Раді України, Кабінету Міністрів України / Т.В.Безулік, А.І. Білий, Є.І. Бородін та ін. – К.: Гопак, 2006. - С. 185-225.

5. Політичні орієнтації та електоральна поведінка в умовах формування політичної системи незалежної України // Нове покоління незалежної України (1991-2001 роки): Щорічна доповідь Президентів України, Верховній Раді України, Кабінету Міністрів України про становище молоді в Україні (за підсумками 2001 року). - Розділ IX.- Київ, 2002. – С. 140 – 156.

6. Реалізація державної молодіжної політики в Україні: Досвід. Здобутки. Невирішені проблеми // Нове покоління незалежної України (1991-2001 роки): Щорічна доповідь Президентів України, Верховній Раді України, Кабінету Міністрів України про становище молоді в Україні (за підсумками 2001 року). – Розділ XI. - Київ, 2002. – С.179 – 220.

7. Рябінін Є. Регіональна політика як спосіб запобігання міжнаціональним конфліктам / Сучасна українська політика. Політики і політологи про неї. – К.: Український центр політичного менеджменту, 2009. – Вип. 18. – С. 240-248.

8. Соціально-економічне становище української молоді // Про становище молоді в Україні: (Щодо підтримки молоді сім'ї, посилення соціального захисту дітей та молоді у 2001-2006 роках): Щорічна доповідь Президентів України, Верховній Раді України, Кабінету Міністрів України / Т.В. Безулік, А.І. Білий, Є.І. Бородін та ін. – К.: Гопак, 2006. – С. 33-131.

9. Спосіб життя української молоді // Про становище молоді в Україні: (Щодо підтримки молоді сім'ї, посилення соціального захисту дітей та молоді у 2001-2006 роках): Щорічна доповідь Президентів України, Верховній Раді України, Кабінету Міністрів України / Т.В.Безулік, А.І. Білий, Є.І. Бородін та ін. – К.: Гопак, 2006. – С. 131-184.

10. Становлення та тенденції розвитку громадських молодіжних і дитячих об'єднань на сучасному етапі // Нове покоління незалежної України (1991-2001 роки): Щорічна доповідь Президентів України, Верховній Раді України, Кабінету Міністрів України про становище молоді в Україні (за підсумками 2001 року).- Розділ X.- Київ, 2002. – С. 157 – 178.

УДК 316.728

Заріцька Н.Ю.

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, факультет соціології, аспірантка

ДАУНШИФТІНГ: УКРАЇНСЬКИЙ ВАРІАНТ

У статті розглядаються причини виникнення та феноменальна специфіка дауншифтингу як стилю життя у сучасному суспільстві, презентуються результати емпіричної ідентифікації дауншифтингу в українському суспільстві за допомогою кейс-стаді стилезжиттєвих практик дауншифтерів.

Ключові слова: дауншифтинг, стиль життя, стилезжиттєві практики, різкі добровільні зміни.

В статье рассматриваются причины возникновения и феноменальная специфика дауншифтинга как стиля жизни в современном обществе, представляются результаты эмпирической идентификации дауншифтинга в украинском обществе с помощью кейс-стади стилезжизненных практик дауншифтеров.

Ключевые слова: дауншифтинг, стиль жизни, стилезжизненные практики, резкие добровольные изменения.

The reasons and phenomenal specificity of downshifting as lifestyle in contemporary society is considered in this article. Also this article presents case-study results of empirical identification of the downshifters' lifestyle practices in Ukrainian society.

Keywords: downshifting, lifestyle, lifestyle practices, voluntary sea change.

Актуальність дослідження. Перші згадки про дауншифтинг почали з'являтися у західних засобах масової інформації у 1990-х рр., в цей же час почала зростати популярність дауншифтингу серед населення розвинених країн. Дауншифтинг (англ. downshifting - перемикання автомобіля на більш